

Asia: VN/34601/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain 43 §:n ja ammattikorkeakoululain 32 §:n muuttamisesta (yhden opiskeluoikeuden säännös)

Lausunnonantajan lausunto

Ovatko esityksen tavoitteet kannatettavia?

Tavoitteista suurin osa on kannatettavia, mutta esitetyt keinot rajoittavat liikaa ihmisten vapautta opiskella haluamiaan aloja haluamallaan tahdilla. Tavoite vapauttaa resursseja erityisesti ensikertalaisille suunnattuun koulutustarjontaan ei ole kannatettava, sillä ensikertalaisille on jo nykyisin suunnattu huomattavan suuri, joissakin tapauksissa mahdollisesti jopa kohtuuton osuus aloituspaikoista ja siten myös resursseista.

Onko esitys kannatettava? Perustelkaa myönteinen tai kielteinen kantanne.

Aalto-yliopiston ylioppilaskunta ei pidä esitystä kannatettavana. Esitetyillä muutoksilla on todennäköisesti esitettyä suurempi vaikutus siihen, miten korkeakoulutus ja kunkin ihmisen oikeus opetukseen tulee toteutumaan tulevaisuudessa. Hyvinvoiva yhteiskunta koostuu hyvinvoivista ihmisistä, ja ihmisten hyvinvointi vaatii mahdollisuuksia luoda elämänsä omannäköiseksi.

AYY pitää esitystä ensisijaisesti rajoituksena opiskelijoiden elinikäisen ja elämänlaajuisen oppimisen mahdollisuuksiin. Esityksen myötä mahdollisesti vapautuvat resurssit eivät paranna opiskelijoiden mahdollisuuksia valmistua tutkintoihinsa niin olennaisesti, että rajoitus olisi perusteltu.

Ensisijaiset keinot puuttua läpäisyyn liittyvät opintojen suunnitteluun ja ohjaukseen sekä tukipalveluihin ja toisaalta opiskelijoiden taloudelliseen turvaan. Opiskelijoiden taloudellista asemaa esitys päinvastoin heikentää, koska vasta ensimmäisen tutkinnon jälkeen suoritettavassa toisessa tutkinnossa ei ole vastaavia opintotukimahdollisuuksia eikä mahdollisuutta aikuiskoulutustukeen. Myös jo valmiiksi suuri stressi oikean alan valinnasta todennäköisesti lisääntyy.

Ovatko esityksen vaikutusarviot oikeansuuntaiset? Puuttuuko vaikutusarvioista jotakin?

Esityksen perusteluissa mainitaan lyhyesti, että menetettyä opiskeluoikeutta ei voisi saada takaisin ilman osallistumista opiskelijavalintaan, mutta tätä ei ole erikseen perusteltu. Esityksen jatkovalmistelussa olisi syytä selvittää mahdollisuutta ainakin yhden opiskeluoikeuden palauttamiseen ilman valintaan osallistumista. AYY esittää lausunnon kohdassa ”Muut huomionne esityksestä” yhtä ratkaisua tähän.

Vaikutuksissa korkeakouluille arvioidaan, että korkeakoulut ”joutuvat varautumaan useamman opiskeluoikeuden omaaviin”, jotka eivät kuitenkaan osallistu opetukseen. Vaikutus resursseihin lienee esityksessä liioiteltu, sillä korkeakoulut suunnittelevat opetusta ja sen resursseja pitkäjänteisesti toteutuneiden tarpeiden mukaan. Vaikutus resursseihin on varmasti olemassa, mutta ei riittävän suuri oikeuttamaan vaadittua resurssien käyttöä esimerkiksi Opetushallituksen järjestelmissä ja valintaprosessissa. Jos opiskeluoikeuksien päättäminen tehdään yhtä aikaa muiden opiskelijavalintaan liittyvien asioiden kanssa, se kuormittaa entisestään jo nykyisin huomattavan kiireistä valintoja hoitavaa opintohallintoa kesellä kesää.

Esityksessä käytetään hyväksi mm. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksen Monta opiskeluoikeutta -julkaisua, mutta tutkimuksen lopputuloksista tehdään hyvin yksisuuntaisia johtopäätöksiä. Tutkimuksessa esimerkiksi 10 % opintojen alussa ja 21 % valmistumisen tienoilla toisen opiskeluoikeuden hankkineista suoritti tutkinnon myös ensimmäisistä opinnoista. Lisäksi tutkimuksessa tärkeimpiin syihin toiselle opiskeluoikeudelle kuuluivat mm. sisäinen motivaatio, suuntautuminen uudelle työuralle ja ammattitaidon kehittäminen, jotka yksilöllisinä syinä eivät näy esityksen yhteiskunnallisissa tunnusluvuissa.

Näistä yhteiskunnallisista tunnusluvuista hyvä esimerkki on esityksessä viitattu ETLAn selvitys, jonka mukaan toinen tutkinto ei johda parempaan työmarkkinakehitykseen. Selvitys määrittelee työmarkkinakehityksen vain ansiotulojen ja työllisyyden kehityksenä, vaikka Otuksen tutkimuksen mukaan syyt toisiin tutkintoihin hakeutumiseen ovat näitä vaikutuksia moninaisemmat. Olisi syytä selvittää myös useamman tutkinnon suorittaneiden näkemykset tutkintojensa hyödyllisyydestä ja vaikutuksista esimerkiksi työmotivaatioon.

Muut huomionne esityksestä

Nykyisen yliopistolain 43 §:n 1 momentin mukainen mahdollisuus palauttaa vanha opiskeluoikeus voimaan osallistumatta 36 §:ssä tarkoitettuun opiskelijavalintaan on ulotettava myös tällä yhden opiskelupaikan säännöksellä menetettyihin opiskeluoikeuksiin. Menetetyn opiskeluoikeuden palauttaminen olisi tällöin mahdollista joko uudesta opiskeluoikeudesta valmistumisen jälkeen tai niin, että uuden opiskeluoikeuden menettäisi palauttaessaan vanhan voimaan.

Palautusoikeus mahdollistaisi siirtymäajan kaltaisesti uuden opiskeluoikeuden ”katumisen” ja vanhaan palaamisen sekä peräkkäisten tutkintojen suorittamisen sujuvammin ilman, että esityksen tavoitteet yhteen tutkintoon keskittymisestä vaarantuisivat. Kohtuullisina rajoituksina palautusoikeudelle voidaan pitää sen rajaamista vain yhden menetetyn opiskeluoikeuden

palauttamiseen sekä myös aiempien kestoilta rajaamattomien oikeuksien keston rajaamista palauttamisen yhteydessä.

AYY esittää seuraavaa lisäystä yliopistolain 43 § 3 momentiksi ja vastaavaa lisäystä ammattikorkeakoululakiin:

Opiskelijalla, joka on menettänyt yhden tai useampia opiskeluoikeuksia 2 momentissa säädetyistä syistä, on oikeus hakea yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi, kuitenkin niin, että opiskelijalla voi olla vain yksi voimassa oleva opiskeluoikeus. Hakemus voidaan tehdä osallistumatta 36 §:ssä tarkoitettuun opiskelijavalintaan.

Naalisvaara Sonja
Aalto-yliopiston ylioppilaskunta